

УДК 332.3

О. С. Будзяк,
 д. е. н., професор,
 завідувач кафедри екології та економіки землекористування,
 Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, м. Київ
 В. М. Будзяк,
 д. е. н., професор,
 професор кафедри міжнародних економічних відносин,
 Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

O. Budzyak,
 Doctor of Economics, professor
 Head of the Department of Ecology and Land Use Economics
 State Ecology Academy of Postgraduate Education and Management
 V. Budzyak,
 Doctor of economics, professor
 Professor of the Department of International Economic Relations
 Kyiv National University of Trade and Economics

ECOLOGIZATION OF USE OF LAND IN THE CONTEXT OF EURO INTEGRATION PROCESSES

Обґрунтовано етапи формування екологізації землекористування. Виявлено причини екологізації землекористування. Доведено, що для впровадження заходів з екологізації землекористування потрібна модифікація світогляду, нові ідеї та засоби, які сприятимуть відтворенню земель. Встановлено, що в умовах євроінтеграції, важливим є врахування європейського бачення сутності земельної політики. Проведено аналіз нормативно-правових документів та особливостей фінансування екологізації в Україні та в Європейському Союзі. Проаналізовано успіхи України у сфері формування нових земельних відносин. Відмічено недоліки в напрямі формування продуктивних земель.

The stages of formation of ecologization of land use are substantiated. Reasons for ecologization of land use are revealed. It is proved that for the implementation of measures on the ecologization of land use, a modification of the worldview, new ideas and tools that will facilitate the restoration of land will be required. It is established that in the conditions of European integration, it is important to take into account the European vision of the essence of land policy. The analysis of normative legal documents and peculiarities of financing of ecologization in Ukraine and in the European Union is carried out. The successes of Ukraine in the field of formation of new land relations are analyzed. There are shortcomings in the direction of the formation of productive lands.

Ключові слова: екологізація землекористування, євроінтеграція, деградація земель, земельна політика, земля.

Key words: ecologization of land use, eurointegration, land degradation, land policy, land.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Антропогенна діяльність у навколишньому середовищі носить суперечливий характер і, в переважній більшості, пов'язана із порушеннями щодо використан-

ня природних, зокрема земельних ресурсів, що призводять до негативних наслідків. Для покращення ситуації необхідним є модифікація світогляду та відносин між природою (землею) та людиною. Тому процеси еколо-

гізації мають охоплювати всі галузі народного господарства та поширюватись на земельні угіддя усіх країн світу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням екологізації землекористування в Україні значну увагу у своїх працях приділяли Будзяк В.М., Беспалько Р.І., Горлачук В.В., Кузьменко О.Б., Романенко Т.Б., Трегобчук В.М., Третяк А.М., Шикла М.К. та інші проте, особливості екологізації землекористування потребують додаткового аналізу та досліджень в умовах євроінтеграції.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка рівня екологізації землекористування та обґрунтування найбільш ефективних шляхів екологічного використання земель.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Поняття "екологізація", на відміну від поняття "охорона природи", є більш широким і спрямоване на зменшення негативного впливу, тобто зниження потреби в охороні природи. Відповідно і екологічна діяльність є більш ширшим поняттям, ніж природоохоронна діяльність. Основною метою екологізації є генерування ідей, створення засобів, прийняття рішень, що сприятимуть відтворенню земель, ґрунтів та й природи в цілому. Відповідно, основна мета екологізації у сфері землекористування — це пошук нових систем землеробства, розробка ефективної структури посівів та сівозмін, встановлення жорстких нормативів щодо забруднення ґрунтів, розвиток інноваційних методів захисту ґрунтів, обмін доступними технологіями і т.д.

У процесі розвитку земельних відносин людство пройшло кілька етапів екологізації. Перший етап припадає на 50—70-і рр. ХХ ст. та характеризується розвитком екологічного обладнання, зокрема виробництвом очисних споруд на свиноферми, птахоферми, будівництвом відстійників для зберігання відходів сільськогосподарського виробництва тощо. Шляхом значних матеріальних витрат на очисне обладнання у сфері землекористування вдалося пом'якшити екологічну ситуацію. Другий етап проходив у 80-і роки ХХ ст. та характеризувався інтенсивним застосуванням малозабруднюючих та мало-відходних технологій. Це дозволило зменшити потребу в очисних спорудах. Третій етап відбувся у 90-і роки ХХ ст. і для нього характерним є підвищення ефективності землекористування. Четвертий етап пов'язаний із періодом 2000—2020 рр. та передбачає застосування альтернативних (органічних) систем землеробства, вирощування екологічно нешкідливих продуктів харчування, застосування новітніх екотехнологій та обладнання тощо [1].

Об'єктом екологізації на державному рівні є процес розвитку аграрної галузі, на регіональному є процес використання пріоритетних, для регіону, у вирощуванні сільськогосподарських культур, виробництва та технології. На місцевому рівні — вирощування продуктів рослинництва, переробка сміття, захоронення відходів

тощо. Суб'єктами екологізації можуть виступати не тільки безпосередні виробники екологічно безпечної продукції, а й її споживачі [1].

В Україні питання екологізації землекористування посідає надзвичайно важливе місце. У схваленій Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням відмічено, що внаслідок деградації земель вміст гумусу у ґрунтах України зменшився на 0,22% і становить 3,14% [2]. Щорічні втрати гумусу в орному шарі становлять 0,65 тонн на гектар [3, с. 24].

Поширення деградаційних процесів по всій території держави зумовлено як необґрунтовано високим рівнем її освоєння (71% території держави — землі сільськогосподарського призначення), так і порушенням науково обґрунтованих принципів землекористування (недотримання сівозмін, зменшення обсягу внесення органічних добрив тощо), недостатність нормативно-правового забезпечення, незавершеність процесу інвентаризації земель тощо. Внаслідок такого землекористування близько 57,5% території охоплені ерозійними процесами, близько 20% території забруднені, біля 12% території зазнає підтоплення тощо [3, с. 24], що створює загрозу стосовно збереження екологічних функцій ґрунту, збереження ґрунтового біорізноманіття та якісного стану земель, а також створює загрозу продовольчій безпеці держави та підвищує ризик, через забруднення ґрунтів та рослинної продукції, для здоров'я людей.

Центральним органом, який нині реалізує державну політику України у сфері земельних відносин, землеустрою, земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів є Держгеокадастр. Серед основних напрямів діяльності Держгеокадастру виділяють: кадастр і реєстрацію; геодезію та картографію; адміністративні послуги; землеустрій та охорону земель; експертизу; грошову оцінку земель; сертифікацію; ринок земель. Безпосередньо до повноважень органу щодо охорони земель належать:

- обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб;
- захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- збереження природних водно-болотних угідь;
- попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- консервація деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь [4].

Однак заходи, які сьогодні застосовує центральний орган у межах своїх повноважень для вирішення поточних вищеперерахованих проблем у сфері землекористування є недостатніми та неефективними, оскільки стан земельних ресурсів за останні 20 років має динаміку до погіршення.

Нині для впровадження заходів з екологізації землекористування, потрібні модифікація світогляду, нові ідеї, засоби, які сприятимуть відтворенню земель, ґрунтів, та й природи в цілому. Досить актуальним, своєчасним та дієвим в цьому плані для України буде досвід європейських країн.

В умовах євроінтеграції, як провідної тенденції сучасного розвитку України, принципи екологізації землекористування доцільно вибудовувати із врахуванням вимог законодавства Євросоюзу. Однак в Україні основним нормативним актом у сфері земельного законодавства є Земельний кодекс, а у праві Європейського Союзу, окремого розділу "земельне законодавство" не існує, оскільки відносини у земельній сфері ЄС здебільшого регулюються в контексті охорони та захисту ґрунтів від забруднення та ерозії (Thematic Strategy for Soil Protection) [5]. У зв'язку з цим, першим кроком у євроінтеграційних намірах з екологізації землекористування має стати розробка та впровадження стратегії адаптації законодавства щодо використання та охорони земельних ресурсів, оскільки права відносин власності тісно переплітаються як з економічною, так і екологічною політикою суспільних відносин.

По-друге, важливим є врахування європейського бачення сутності земельної політики. Доступність землі у європейських нормативних документах розглядається як першооснова економічного і соціального розвитку суспільства, яка тісно пов'язана з проблемами багатства, влади і суспільної значущості.

По-третє, землі сільськогосподарського призначення є найважливішим ресурсом, який забезпечує зайнятність населення, виробництво сільськогосподарської продукції та доходи. Однак нині в Україні, найбільша бідність відзначається саме в сільських населених пунктах, де управління землею лягає на плечі сільських громад.

Країни Європейського Союзу вважають, що розподіл прав на землю справляє величезний вплив на розуміння як соціальної справедливості, так і на продуктивність використання земель. Адже неналежний розподіл землі, обезземелення селян та слабе адміністрування призводять до довготривалих конфліктів, і навіпаки, успішна земельна політика щодо дотримання балансу у справедливому розподілі землі, позитивно впливатиме на прагнення до збільшення її продуктивності [6].

Для діагностики стану справ щодо розподілу прав на землю Держгеокадастром за підтримки експертів ЄС було запроваджено у 2015 р. моніторинг земельних відносин за такими показниками:

- стан земельної реформи;
- повнота реєстрації в ДЗК;
- реєстр прав на нерухоме майно;
- кількість і вартість транзакцій;
- надходження від земельного податку;
- випадки приватизації та експропріації;
- кількість судових справ, пов'язаних із земельними відносинами;
- частка земель приватної власності, зареєстрованих у ДЗК на осіб жіночої та чоловічої статі, у спільній власності та у власності юридичних осіб;

— базові характеристики адміністративно-територіальних одиниць [7].

Для аналізу формування земельних відносин у динаміці був застосований Індекс стану земельних відносин, який включає на сьогодні такі показники:

1. Відсоток площі земельних ділянок, зареєстрованих у Державному Кадастрі (окремо приватної та державної власності).
2. Загальна кількість транзакцій зі зміною власника/користувача (окремо оренда та інші транзакції).
3. Сума земельного податку в розрахунку на 1 гектар землі приватної власності.
4. Відсоток громадян, що скористалися правом безоплатної приватизації землі.
5. Кількість справ у судах пов'язаних із землею (окремо адміністративних та цивільних) на 1000 землевласників [8].

Встановлено, що найкращі показники стану земельних відносин спостерігаються в Запорізькій та Полтавській областях, а найбільше відстають — Закарпатська та Харківська області [8].

Також Держгеокадастром за сприяння експертів ЄС у 2016 р. був проведений Твіннінг "Сприяння розвитку відкритого і прозорого ринку сільськогосподарських земель в Україні" [9]. В рамках проекту фахівці Держгеокадастру та європейські експерти вивчали кращі практики та моделі функціонування ринку землі у Нідерландах, Німеччині та Литві, з метою імплементації їх елементів в Україні. Також експерти консультували з питань інституційного забезпечення земельних відносин і приведення національного законодавства у відповідність до EUAcquis.

Справедливий розподіл прав власності на землю є однією з важливих умов ведення бізнесу. У процесі євроінтеграції мають бути зняті законодавчі обмеження щодо можливості набуття права власності на землю, зокрема сільськогосподарського призначення.

На сьогодні відповідно до пункту 15 розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України до 1 січня 2019 року діє мораторій на купівлю-продаж сільськогосподарських земель, умовою зняття якого є набрання чинності Закону України "Про обіг земель сільськогосподарського призначення" [10]. Однак досить успішно почав розвиватися ринок продажу прав оренди на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності (табл. 1). Станом на 1.01.2016 р. в Україні продано прав оренди на 2043 земельні ділянки сільськогосподарського призначення, площею 2966,81 га, на суму 55512,14 тис. грн. За кількістю проданих прав оренди на земельні ділянки сільськогосподарського призначення лідирує Сумська (364), Волинська (181), Черкаська (165) та Львівська (152) області. Проте, за розміром надходжень до місцевих бюджетів від орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення лідирує Одеська — 9 642,79 тис. грн та Львівська — 7 415,34 тис. грн області, а найменше надходжень в Луганській — 247,42 тис. грн, Закарпатській — 259,98 та Запорізькій — 261,70 тис. грн областях [10].

Ринок продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення державної та комунальної

Таблиця 1. Продані земельні ділянки несільськогосподарського призначення та права оренди на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності протягом 2017 р.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Продано					
	Земельні ділянки несільськогосподарського призначення*			Права оренди на земельні ділянки сільськогосподарського призначення**		
	Кількість, шт.	Площа га	Ціна продажу, тис. грн	Кількість, шт.	Площа, га	Ціна продажу, тис. грн
Вінницька	234	61,25	74 762,90	45	674,07	1 045,25
Волинська	113	58,40	21 455,41	181	3 522,29	3 611,53
Дніпропетровська	29	5,66	5 020,61	65	1 187,14	1 740,57
Донецька	53	4,65	4 299,21	44	909,77	1 079,81
Житомирська	148	34,13	16 222,05	24	461,99	470,17
Закарпатська	268	45,53	35 020,36	33	229,06	259,98
Запорізька	90	64,66	30 357,17	8	221,92	261,70
Івано-Франківська	226	65,39	34 234,13	31	222,73	501,64
Київська	62	18,50	12 709,07	40	5,29	950,68
Кіровоградська	55	22,40	9 823,22	77	728,80	1 699,40
Луганська	6	1,23	397,95	13	422,38	247,42
Львівська	298	75,16	10402,59	152	3 072,35	7 415,34
Миколаївська	32	7,15	3 476,38	22	332,33	441,00
Одеська	93	25,15	51 672,35	106	4 927,35	9 642,79
Полтавська	44	13,91	21 477,62	158	974,30	3 085,46
Рівненська	273	83,29	18 075,49	81	431,90	5 595,97
Сумська	93	20,55	6 684,30	364	2 379,52	2 273,95
Тернопільська	175	54,77	16 863,24	128	1 787,26	3 554,54
Харківська	117	25,53	54 298,84	118	1 035,33	1 343,76
Херсонська	110	21,65	18 460,54	38	1 558,86	2 071,40
Хмельницька	214	59,19	23 205,36	61	1 145,12	3 301,70
Черкаська	113	49,78	22 702,76	165	1 021,72	2 553,87
Чернівецька	128	15,56	15 990,40	10	131,33	393,86
Чернігівська	71	41,40	13 571,71	78	2 283,74	1 663,11
Україна	3056	877,50	685 980,59	2 043	2966,81	55 512,14

* Інформація про продані з початку року земельні ділянки несільськогосподарського призначення державної та комунальної власності станом на 01.01.2016 р.; ** Інформація про продані з початку року на земельних торгах органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування права оренди на земельні ділянки державної та комунальної власності станом на 01.01.2016 р.

Джерело: за даними [10].

власності є дещо активнішим. Станом на 1.01.2016 р. було продано 3056 земельних ділянок, площею 877,5 га, на суму 685 980,59 тис. грн. На цьому ринку за кількістю проданих земельних ділянок несільськогосподарського призначення лідирує Львівська (298), Закарпатська (268), Рівненська (273) та Вінницька (234) області [10]. Проте, за розміром надходжень до місцевих бюджетів першість посідає Львівська — 104 302,59 тис. грн, Вінницька — 74 762,90 тис. грн та Харківська — 54 298,84 тис. грн області, а найменше надходжень спостерігається в Луганській області — 397,95 тис. грн (табл. 1) [10].

В 2017 році найбільшим попитом користувались земельні ділянки для; будівництва та обслуговування будівель торгівлі; розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної, машинобудівної і іншої промисловості; будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка). Так, серед міст обласного значення найдорожчими є земельні ділянки в м. Києві (1124,14 грн/кв.м), м. Одесі (495,33 грн/кв.м), м. Полтаві (421,46 грн/кв.м) та м. Харкові (419,03 грн/кв.м). Найдешевшими є земельні ділянки в м. Чернігів — 35,54 грн/кв.м.

Серед міст районного значення найдорожчими є земельні ділянки в Луганській (215,01 грн/кв.м) та Донецькій (209,57 грн/кв.м) областях, а найдешевшими, в містах районного значення Рівненської області —

25,15 грн/кв.м. Серед селищ міського типу найвищу вартість мають земельні ділянки Львівської області — 222,46 грн/кв.м, а найнижчу — земельні ділянки Чернігівської області (2,04 грн/кв.м).

В селах, найвищою є середня ціна земельних ділянок несільськогосподарського призначення в Дніпропетровській області (215,90 грн/кв.м), тоді як майже в 20 разів вона є нижчою в Луганській (12,25 грн/кв.м) та Рівненській (17,88 грн/кв.м) областях (рис. 1).

Якщо у сфері формування земельних відносин Держгеокадастром України здійснюються певні кроки, що відповідають євроінтеграційним намірам, то у напрямі продуктивного використання земель результати є доволі декларативними попри те, що на початку третього тисячоліття на землях країни все виразніше проявляються ознаки забруднення, виснаження і деградації земель (грунтів). Якщо протягом останніх років питання охорони земель та ґрунтів країн світу знайшли відображення у ряді незалежних програм (так у Парижі 1994 р. була прийнята міжнародна угода — Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням, яка набула чинності 26.12.1996 р. До програми боротьби з опустелюванням (United Convention to Combat Desertification, 1994), приєдналися всі держави Європейського Співтовариства [5, с. 218]. Ключовими компонентами реалізації Конвенції стали завдання 15.3 Цілей сталого розвитку, зокрема: "До 2030 року боротися з опустелюванням, відновлювати деградовані землі

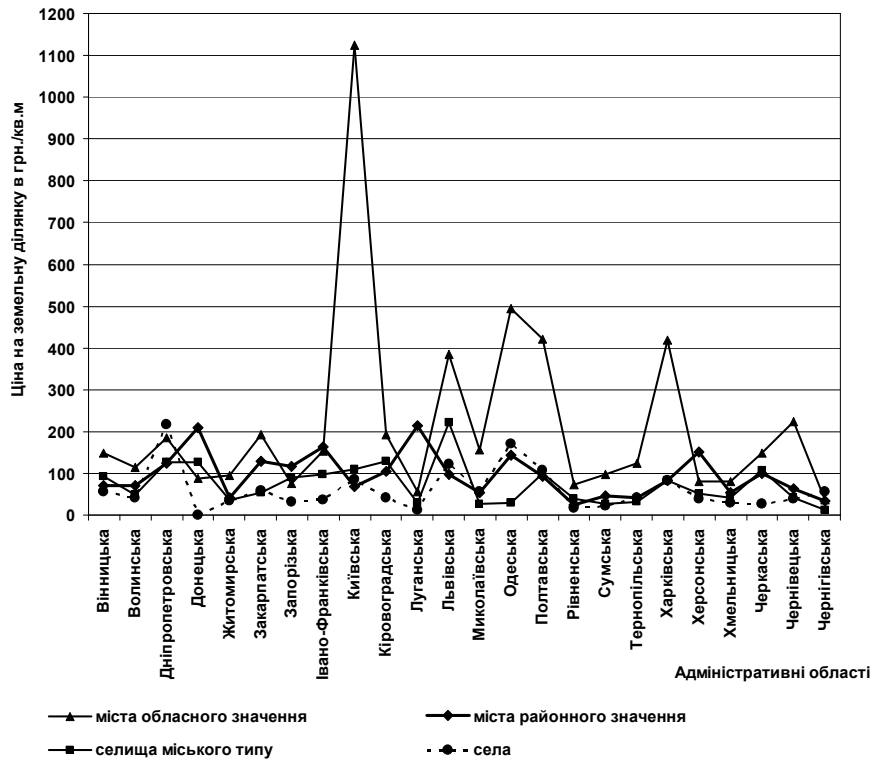

Рис. 1. Середні ціни на земельні ділянки несільськогосподарського призначення

Джерело: за даними [10]: Стан формування ринку земель України в 2017 р. / Моніторинг вартості проданих земельних ділянок та права оренди на них (за ціною продажу) протягом 2017 р.

та ґрунти, включаючи землі, уражені внаслідок опустелювання, посух і повеней та прагнути досягти нейтрального рівня деградації земель в Світі), то в Україні, Кабінет Міністрів України в рамках програми Конвенції прийняв розпорядження "Про схвалення Концепції боротьби з деградацією земель та опустелюванням" від 22.10.2014 р., № 1024-р., а дещо пізніше, затвердив ще одне розпорядження "Про затвердження Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням" від 30.03.2016 р., № 271-р. [11, с. 4—11], в заходах реалізації яких (пункт 1) передбачено розроблення проекту Закону України "Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості" та проекту постанови Кабінету Міністрів України "Про нормативи якісного стану ґрунтів". Нажаль, ці нормативні документи досі не прийняті: "закон" відхилено та знято з розгляду, а "нормативи" розроблено, але не затверджено.

Питання екологізації землекористування в напрямі збереження і підвищення продуктивності земель опосередковано висвітлені і в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС окремими пунктами у розділі 5 (глава 6): "Навколишнє середовище" та розділі 5 (глава 17) "Сільське господарство та розвиток сільських територій". Такі аспекти, зокрема, з глави 6 "Навколишнє середовище" стосуються охорони природи, раціонального природокористування, якості атмосферного повітря, води, а також управління відходами та використання генетично модифікованих організмів тощо, які мають вплив на процеси формування екологізації землекористування держави в цілому [12].

У главі 17 "Сільське господарство та розвиток сільських територій" Угоди про асоціацію між Україною та ЄС питання екологізації землекористування висвітлюються з точки зору розвитку сільського господарства і

сільських територій в контексті застосування методів органічного виробництва й використання біотехнологій, *inter alia* шляхом впровадження найкращих практик у цих сферах [12].

Для України важливим є те, що Положення вищезазначених Директив глави 6 "Навколишнє середовище" та глави 12 "Сільське господарство та розвиток сільських територій" мають бути впроваджені протягом 2—10 років з дати набрання чинності цією Угодою. Це час, за який вкрай необхідно прийняти такі важливі для збереження земель України вищезазначені нормативні документи.

Нині серед основних причин деградації ґрунту в країнах ЄС виділяють: 1) забруднення шкідливими речовинами різного походження; 2) деградація фізичної або хімічної структури через ерозію, природні явища, ущільнення транспортом; 3) неправильне землекористування і забруднення в результаті освоєння космосу [5, с. 218]. Для України характерними є ті ж причини деградації земель перелік яких доповнюють: недосконалість техніки, перенасиченість сівозмін просапними технічними культурами, недостатня кількість органічних добрив, використання у сільськогосподарському виробництві земель розташованих на схилах більше 7 градусів тощо.

Так, за приблизними оцінками Єврокомісії в державах ЄС:

— близько 12% земель від загальної площі схильні до водної ерозії (в Україні охоплено ерозією 23,7% площі сільськогосподарських угідь);

— 4,4% схильні до вітрової ерозії (в Україні — 11,9% площі сільськогосподарських угідь, загалом водна та вітрова ерозія ґрунтів охоплює близько 57 % території України);

— 45% європейських ґрунтів мають низький вміст органічних речовин (в Україні — 43% від площі ріллі зазнають втрат гумусу та поживних речовин);

— близько 0,4% є потенційно забрудненими (в Україні — 9,3% від площі ріллі забруднено пестицидами й іншими органічними речовинами та 8,0% — забруднено важкими металами). Більше того, очікується, що в майбутньому процеси деградації земель можуть посилитися і, це відчуте не лише кожен власник землі, зокрема, через фінансові втрати в недоборі урожаю, а й все суспільство в цілому [5, с. 218—219; 13, с. 13—17].

Єдиним виходом — є якнайшвидше запровадження заходів з припинення процесів деградації земель (ґрунтів) та впровадження екологізації землекористування спрямованої на покращення якісного стану земель, підвищення їх продуктивності та зниження потреби в охороні.

В Україні визначено основні напрями вдосконалення структури земель та угідь країни, в яких, зокрема, до 2020 р. передбачено:

— зменшити площу ріллі в середньому на 5—10% та збільшити площу заліснення до 17% території країни (Закон України "Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 р." від 21.12.2011 р., № 2818-VI);

— збільшити площі сіножатей і пасовищ до 15,8% та площі лісів та інших лісовкритих територій до 18,15% від загальної (Закон України "Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000—2015 рр." від 21.09.2000 р., № 1989-III).

Проте, в нормативно-правових документах не передбачено жодних планів щодо підвищення продуктивності орних земель та покращення якісного стану ґрунтів (вмісту гумусу) це при тому, що площі деградованих земель держави за різними оцінками складають від 6—8 до 10—15 млн га, на яких поширені більше 20 видів деградації (згідно ДСТУ 7874:2015). Втрата гумусу й поживних речовин серед видів деградації посідає провідне місце, а збитки від них тільки через недобір урожаю сільськогосподарської продукції щорічно складають більше 20 млрд грн [13, с. 17].

У країнах Єврозоону вже передбачено фінансування заходів зі збереження ґрунтів в розмірі до 290 млн євро в рік в перші п'ять років і 240 млн євро в наступні 20 років [5, с. 219]. По мірі впровадження заходів з боротьби з деградацією земель очікується поступове зменшення витрат приблизно на 2 млн євро щорічно. В Україні ж витрати на реалізацію з охорони ґрунтів складають близько 41—48 млрд грн/рік [13, с. 20], а фінансування заходів для реалізації Концепції має здійснюватися за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених законодавством. Однак важливим є те, що на сьогодні немає чітко встановленої суми фінансування заходів з боротьби з деградацією земель, так і те, що оцінка виконання вимог регуляторного акта "проекту Постанови Кабінету Міністрів України "Про нормативи якісного стану ґрунтів" для органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб не передбачається [14]. Тому питання зменшення

економічного збитку, та пошуку реальних джерел фінансування заходів зі зменшення деградації земель (ґрунтів) та впровадження процесів екологізації землекористування України залишається досі затребуваними.

ВИСНОВКИ

Таким чином, доступність землі та природних ресурсів, власність на землю і управління землею — це ті основні принципи, які нині повинні стати основою формування екологізації землекористування в умовах євроінтеграції. Однак, якщо у сфері формування земельних відносин є певні зрушення, які йдуть в руслі вимог євроінтеграції, то в напрямі формування продуктивних земель вони носять здебільшого декларативний характер.

Інтеграція України до ЄС у галузі екологізації землекористування має здійснюватись шляхом співробітництва із країнами-членами ЄС та бути спрямоване, перш за все, на захист ґрунтів, усунення ризиків стосовно накопичення пестицидів, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, укладання міждержавних угод щодо передачі новітніх технологій у сфері органічного землеробства та екологічно безпечного тваринництва.

Враховання екологічної складової при складанні стратегій, планів і програм розвитку земельних відносин в Україні, впровадження екологічного управління на аграрних підприємствах, екологізації сільськогосподарської діяльності має бути обов'язковим, адже це шлях, якого дотримуються всі розвинені країни світу, і який відповідає сучасній секторальній екологічній політиці, що реалізується у країнах Західної та Центральної Європи. Власне тому державна система законодавчих та нормативно-правових актів у сфері екології землекористування має відповідати сучасному рівню розвитку та забезпечувати проведення єдиної земельної та екологічної політики, а також сприяти формуванню високої екологічної культури громадянськості.

Література:

1. Екологізація та передумови її проведення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kraevska.vk.vntu.edu.ua/>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням" від 22.10.2014 р., № 1024-р // Урядовий кур'єр. 2014. № 201.
3. Кошкалда І.В. Екологізація землекористування як основна компонента сталого розвитку. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. — 2015. — № 5. — Сер. "Економічні науки". — С. 21—35 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnu_ekon_2015_5_5
4. Держгеокадастр [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://land.gov.ua/info/vykorystannia-zemelnykh-dilianok-silskohospodarskoho-pryznachennia-namovakh-orendy/>
5. Киритнюк (Гончарова) Н.М. Правове регулювання захисту ґрунтів за законодавством ЄС: досвід для України / Порівняльно-аналітичне право. — 2013.

— № 2. — С. 217—220 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pap.in.ua/2_2013/Korytniuk.pdf

6. Актуальні проблеми та перспективи розвитку земельних відносин в Україні. Стратегія адаптації до вимог Європейського Союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_16921_zemelna-politika-ukraini-strategiya-adaptatsii-do-vimog-iev

7. Мартинюк М. Результати моніторингу: Стан земельних відносин в Україні: 2014—2015 / Голова Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру // Держгеокадастр [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kse.org.ua/uk/research-policy/land/project-news/?newsid=1421>

8. Нізалов Денис. Індекс стану земельних відносин для регіонів України / Керівник проекту "Підтримка реформ в сільському господарстві" // Держгеокадастр [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kse.org.ua/uk/research-policy/land/project-news/?newsid=1421>

9. Підсумки роботи проекту Твіннінг "Сприяння розвитку відкритого і прозорого ринку сільськогосподарських земель в Україні" від 28.01.2016 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://land.gov.ua/derzhheokadastr-za-pidtrymky-ekspertiv-ies-rozvyvaie-zemelni-vidnosyn...>

10. Ринок земель / Держгеокадастр [Електронний ресурс]. — Режим доступу: land.gov.ua/icat/rynok-zemel/

11. Ракоїд О.О., Колмаз Ю.Т., Легка О.В., Гусейнова В.П. Концепція нейтрального рівня деградації земель як важливий інструмент досягнення цілей сталого розвитку / Моніторинг та індикатори нейтрального рівня деградації земель в Україні. Збірник статей / Під ред. Л.Д. Проценка. — Л.: Простір-М, 2018. — 96 с.

12. Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/TITLE_V.pdf

13. Бalyuk С.А., Воротинцева Л.І. Про стан ґрунтового покриву України, його родючість, деградацію та охорону // Моніторинг та індикатори нейтрального рівня деградації земель в Україні. Збірник статей / Під ред. Л.Д. Проценка. — Л.: Простір-М, 2018. — 96 с.

14. Проект Постанови Кабінету Міністрів України "Про нормативи якісного стану ґрунтів" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2977.html

References:

1. Kraevska, A. S. (2012), "An ecologization and preconditions of its realization", available at: <http://kraevska.vk.vntu.edu.ua/file/185bce2b74211289-bc2f6ba76a19489b.pdf> (Accessed 15 May 2018).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Order "Conception of struggle against degradation of earth and desertification", The Governmental courier, vol. 201.

3. Koshkalda, I.V. (2015), "Ecologization of land-tenure as a basic component of steady development", Announcer of the KhNUU named after V.V. Dokuchaev, Series are "Economic Sciences", vol. 5, pp. 21-35, available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnauekon201555> (Accessed 15 May 2018).

4. State Geocadaster (2016), "Use of agricultural lands", available at: <http://land.gov.ua/info/vykorystannia-zemelnykh-dilianok-silskohospodarskoho-pryznachennia-na-umovakh-orendy> (Accessed 15 May 2018).

5. Kiritnyuk (Goncharova), N. M., (2013) "Legal adjustment of soils on the EU acquis: experience for Ukraine", Comparatively-analytical right, vol. 2, pp. 217-220, available at: <http://www.pap.in.ua/22013/Korytniuk.pdf> (Accessed 15 May 2018).

6. State Geocadaster (2016), "Current problems and prospects of land relations development in Ukraine. The strategy of adaptation to the requirements of the European Union", available at: http://studopedia.com.ua/1_16921_zemelna-politika-ukraini-strategiya-adaptatsii-do-vimog-iev (Accessed 15 May 2018).

7. Martyniuk, M. (2016), "Results of monitoring: State of land relations in Ukraine: 2014—2015", available at: <http://www.kse.org.ua/uk/research-policy/land/project-news/?newsid=1421> (Accessed 15 May 2018).

8. Nizalov, D. (2016), "The index of land relations for the regions of Ukraine", available at: <http://www.kse.org.ua/uk/research-policy/land/project-news/?newsid=1421> (Accessed 15 May 2018).

9. State Geocadaster (2016), "Summaries of Twinning project "Promoting the development of an open and transparent agricultural land market in Ukraine", available at: <http://land.gov.ua/derzhheokadastr-za-pidtrymky-ekspertiv-ies-rozvyvaie-zemelni-vidnosyn> (Accessed 15 May 2018).

10. State Geocadaster (2016), "Land market", available at: land.gov.ua/icat/rynok-zemel/ (Accessed 15 May 2018).

11. Rakod, O.O. Kolmas, Y.T. Legka, O.V. and Guseynova, V.P. (2018), "The concept of the neutral level of land degradation as an important tool for achieving the goals of sustainable development", Monitoring and indicators of the neutral level of land degradation in Ukraine, Space-M, Lviv, Ukraine.

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Association Agreement between Ukraine on the one hand and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand", (2016), available at: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/TITLE_V.pdf (Accessed 15 May 2018).

13. Balyuk, S.A. and Vorotintseva, L.I., (2018), "On the state of the soil cover of Ukraine, its fertility, degradation and protection", Monitoring and indicators of the neutral level of land degradation in Ukraine, Space-M, Lviv, Ukraine.

14. League law (2016), "On the norms of the qualitative state of soils", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2977.html (Accessed 15 May 2018).

Стаття надійшла до редакції 17.05.2018 р.